

TAI TE

2011

Mikä on sinun
roolisi ?

PÄÄKIRJOITUS

Linda Arponen

Opiskelija vai isoäiti vai molemmat?

Vappuna 2008 51-vuotias Päivi päätti pyrkiä vihdoin yliopistoon. Hakuajat olivat kyseiseltä keväältä menneet, joten hän päätti panostaa tulevaan vuoteen. Seuraavan lukuvuoden ajan hän täydensi avoimen yliopiston opintojaan, joita oli vuosien saatossa kertynyt jo lähes kandin tutkintoon vaadittavan määrän verran.

Keväällä 2009 Päivin työt lentokenttävirkaileijana loppuivat ja paikka avoimen yliopiston väylähaun kautta aukesi. Syksyllä alkaisivat sosiologian opinnot. Samoihin aikoihin tapahtui muutakin: Päivin ensimmäinen lapsenlapsi syntyi.

Yhtäkkiä hänestä oli tullut sekä opiskelija että isoäiti. Nyt kaksi vuotta myöhemmin lapsenlapsia on jo kolme. Päivi kuitenkin myöntää, ettei hän koskaan voi olla samaan aikaan molemmissa rooleissa. Hän on tärkeässä osassa lastenlastensa elämässä, ja silloin kun Päivi vahtii heitä, jäävät Max Weberit laukun pohjalle.

Opiskelijaksi ryhtymistä Päivi ei ole katunut, sillä korkeakoulututkinto on ollut hänelle, yo-merkonomille, haave jo vuosikausia. Nuorempana hän keskittyi lapsiinsa ja työntekoon, mutta nyt on hänen aikansa. Isoäidin ja opiskelijan roolin yhdistäminen on Päivistä mukavaa, vaikkakin työlästä. Vapaa-aikaa hänellä ei ole.

Onnen hetkiä Päivin elämässä ovat ne, kun pieni lapsi nukkuu hänen vieressään ja hän saa lukea sosiologian klassikoita. Erityisesti tällöin hän kokee elävänsä ihanaa ja täyttä elämää. Tulevaisuutta hän ei halua murehtia, sillä työ ei ole hänelle enää elinehto.

Tämä oli äitini tarina. Hän on rohkaiseva esimerkki siitä, kuinka erilaisten roolien yhdistäminen ei välttämättä ole helppoa, muttei myöskään mahdotonta. Onnea matkaan äiti, vielä sinusta maisteri tulee!

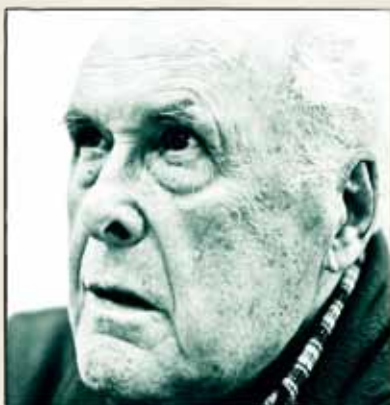
SIVU SIVU ILLLA

sivu 4
paratiisin portinvartija

sivu 8
sekaisin sukupuolirooleista

sivu 12
kansamme ikääntyvä riippakivi

sivu 17
vapauden vangit

sivu 26
mallikansalainen luokan edessä

sivu 30
runoilijan kuolema

SIVU 2 pääkirjoitus - opiskelija vai isoäiti **SIVU 16** kolumni - kuka tykkää roolistani **SIVU 20** kuvakirja - yksi heistä **SIVU 25** kolumni - pienillä on pienimmät eväät **SIVU 34** kolumni - työteliäät työttömät **SIVU 35** rooleissa

Teksti ja kuvat: Minttu Manninen

Paratiisin **PORTIN- VARTIJA**

Portsarin perustyö ei ole mitään rakettitiedettä. Ennen kuppilan ovelle valittiin punttisalin isoin kaveri ja iskettiin hänelle järjestysmieskyltti rintaan. Nykyisin portsarin on oltava asiakaspalvelija, kuuntelija ja ymmärtäjä, jolla on kuitenkin taskussaan voimankäyttökortti.

Kello on 01.00 lauantaiyönä. Stereotypia seisoo meluisan kuppilan ovella. Kalju port-sari, leveät hartiat ja hauikset mustan takin alla. Mies notkuu hänen edessään, sytyttää kömpelösti tupakan ja kysyy, miksei vielääkään pääse sisään. ”Tule huomenna uudestaan autolla, voi onnistaa paremmin kuin kolmen promillen humalassa”, järjestyksenvalvoja **Teemu Hirvonen** sanoo.

Mies yrittää ujuttaa ovimiehen käteen seteliä, mutta saa jälleen lähdöt.

”Äsken piti mennä väliin, kun italialainen vaihto-oppilas ja suomalainen nuorimies meinasivat käydä toistensa kimppuun ainoastaan sen takia, etteivät ymmärtäneet toistensa kieltä”.

Hän seisoo hieman takakenossa, kuuloke korvassaan. Joku on joskus sanonut häntä venäläisen palkkamurhaajan näköiseksi, eikä ole osunut pahemmin vikaan.

Baariin on sinä iltana mennyt sisään 600 ihmistä. He huutavat ja nauravat baaritiskillä ja tanssilattialla, kilpaa musiikin kanssa. Pitkiä sääriä tepastelee ohi korkokengissä, hajuvesivana jää leijumaan ilmaan. Tummatukkainen nainen lähettää flirttailevan katseen portсарin suuntaan.

”Jotkut naiset ovat erityisen kiinnostuneita portсарeista. Luulen, että samat naiset kiinnostuvat myös poliiseista. En

tiedä johtuuko se urheilullisuudesta vai mistä.”

Humalaista homottelua

Hirvosesta huokuu hyvä itsetunto. Vaapaainiharrastus antaa hänelle lihasmassan lisäksi itsevarmuutta. Painisalilla Hirvonen pystyy toteuttamaan itseään ja purkamaan patoumiaan, joten hänen ei tarvitse työssään vetää ensimmäisenä nyrkkejä esiin.

”Olen sosiaalinen ja minulla on psykologista silmää. Osaan johdatella keskustelun hyvässä hengessä siihen suuntaan, minne itse haluan. Kohta asiakas huomaa seisovansa ulkona.”

Hänen mukaansa sellaiset portсарit, joilla on heikko itsetunto, lähtevät usein mukaan esimerkiksi homotteluun ja ryhtyvät väittämään vastaan.

”Minä tiedän, että tykkään tytöistä enkä loukkaannu homo-kommenteista. Humalainen vain yrittää ärsyttää.”

Portсарit kuulevat usein olevansa myös rasisteja. Ulkomaalaisten voi olla vaikea ymmärtää suomalaista alkoholilainsäädäntöä, joka on tiukempi kuin muualla. Koska maahanmuutto lisääntyy koko ajan, myös rasismien kanssa on ilmennyt koko ajan enemmän ongelmia.

”Ihonvärillä tai kielellä ei ole mitään te-

kemistä asian kanssa. Jos ihminen on liian humalassa, hän ei yksinkertaisesti pääse sisälle.”

Ovella seisoi iso ja pelottava mies

Ennen järjestyksenvalvoja oli kovanaamainen sääntöjensanelija, jonka pääasiallinen tehtävä oli näyttää isolta ja pelottavalta.

”Ovilla on edelleen hillittömiä alfauroksia. Heillä on usein huono itsetunto, ja he purkavat erektio-ongelmiaan asiakkaisiin. Näitä tapauksia on kuitenkin harvassa.”

Nykyisin kapakan portсарia vahtii edelleen iso kaveri, mutta hänen täytyy olla myös mukava. Ovilla on yleensä supliik-

”

Ovilla on edelleen hillittömiä alfauroksia.

Heillä on usein huono itsetunto ja he purkavat erektio-ongelmiaan asiakkaisiin.

ki kaveri, joka on yhtä aikaa portsari ja asiakaspalvelija. Jos on humalaiselle ystävällinen, myös humalainen käyttäytyy asiallisesti.

Kuppiloissa on kuitenkin paljon asiakkaita, jotka eivät suostu lähtemään tappellematta ulos ennen valomerkkiä.

”Ongelmia aiheuttavat aina samat ihmiset. Sen näkee jo päällepäin, kenen kanssa tulee ongelmia puolen tunnin sisällä. He ovat sitä porukkaa, jotka vihaavat yleensä muitakin auktoriteetteja.”

Viina tekee ihmisestä röyhkeän

Ravintolamaailma on oma kulttuurinsa ja ravintolaväki oma rotunsa. He pitävät vahtia silloin kun toiset juhliivat. He juhliivat silloin kuin toiset ovat töissä.

”Minua ei ole koskaan haitannut olla selvinpäin, kun muut ympärillä ovat humalassa,” Hirvonen sanoo.

Viina tekee ihmisestä hilpeämmän ja avoimemman, mutta joskus myös röyhkeän ja riidanhaluisen. Vaikka alkoholin käyttö lisääntyy koko ajan, ovat pahemmat kapakkatappelut jääneet menneille vuosikymmenille.

”Eniten tappeluita tulee silloin, kun amatöörit juhliivat, esimerkiksi pikkujoulujen aikaan. Lisäksi suuret irtisanomiset

näkyvät baarissa, kun ihmiset juovat pahalla päällä.”

Tappelut ovat vähentyneet, koska valvonta on tehostunut ja lainsäädäntö tiukentunut. Humalaisia ei päästetä sisään ja ”kuola poskella pitkin seinää” kävelevät juhlijat siirretään nopeasti kapakan puolelta raikkaaseen ulkoilmaan.

”Ennen baariin pääsi sisälle, kun sai kielen ulos suusta. Nyt esimerkiksi henkilöpaperit katsotaan paljon tarkemmin.”

Hirvosen mukaan portsareille kehittyi herkästi pelisilmä, jonka avulla he vetivät rajan siihen, kuka on liian humalassa päästäkseen baariin. Jos puhe sammaltaa, askel horjuu ja katseen tarkentaminen vie aikaa, juhlija on syytä lähettää kotiin nukkumaan.

Myös väärä pukeutuminen voi toisinaan jättää juhlijän kapakan oven ulkopuolelle.

”Pukukoodit ovat ravintolakohtaiset. Yleensä asun pitää olla ehjä ja siisti. Lenkkarit ja verkkarit kielletään monessa paikassa.”

Portsarilla ei ole pehmeää puolta

Hirvosella on kova puoli ja hän tietää omat vahvuutensa. Hänellä on omien puheidensa mukaan hieman hullun maine,

”

Eniten tappeluita tulee silloin, kun amatöörit juhliivat, esimerkiksi pikkujoulujen aikaan. Lisäksi suuret irtisanomiset näkyvät baarissa.

sillä hän on taitava selvittämään kuppi-
laiden pahimpia käsirysyjä.

Lauantaiyönä on kuitenkin rauhallista. Hirvonen katselee iloisia juhlijointa, ruppatelee ohikulkijoille ja hymyilee. Hän selvästi pitää työstään.

”Kai se on joku sairas halu, joka minut saa tänne joka viikonloppu. Minusta on kiva kun ihmiset ovat hyvällä tuulella ja pitävät hauskaa.”

Löytyykö kovanaamaiselta portsarilta lainkaan herkkää puolta? Hirvonen menee hämilleen, punastuu ja keikahtaa tuolillaan. Hetken kuluttua hän sanoo, ettei hänellä ole lainkaan pehmeää puolta.

”Voisin tuoda ruusuja treffeille, mutta esimerkiksi Hevoskuiskaajaa en suostuisi katsomaan,” hän sanoo. ■

SEKAISIN *sukupuoli-* ROOLEISTA

Teksti ja kuvat: Linda Arponen

Sukupuolirooli on jokaiselle tuttu käsite, mutta kuinka moni voi oikeastaan sanoa olevansa täysin mies tai nainen? Seksuaalivähemmistöjen edustajista ei ainakaan kukaan.

Perinteisiä sukupuolirooleja voidaan kuvata esimerkiksi seuraavilla tavoilla: ”mies” nauttii seksistä, rakentaa uraa ja kokee vaikeaksi tunteiden ilmaisemisen, ”nainen” haluaa mennä naimisiin, perustaa perheen ja olla kotiäiti. Toisaalta: ”tyttö” pukeutuu hameeseen, leikkii nukeilla, pitää vaaleanpunaisesta, kasvattaa pitkän tukan ja haluaa meikata, ”poika” pukeutuu housuihin, pitää sinisestä, nauttii tappelusta ja hänellä on lyhyet hiukset. Muun muassa näillä tavoilla määritellään Wikipedian mukaan perinteiset läntiset sukupuoliroolit.

Luultavasti kukaan ei asetu täysin näihin muotteihin. Erityisen paljon sukupuoliroolien rajoja rikkovat kuitenkin seksuaalivähemmistöjen edustajat. Toiset heistä tekevät sitä tietoisesti, toiset tiedostamatta. Viisi heistä kertoo ajatuk-

siaan perinteisistä sukupuolirooleista Jyväskylän Setan Club Kaappi -bileissä.

Rajat koetuksella

Biseksuaali **Reetta**, 20, myöntää rikkovansa sukupuolirooleja tietoisesti.

”Toisinaan haluan provosoida ihmisiä. Käytän esimerkiksi tarkoituksella miesten deodoranttia. Yhtenä kesänä jätin myös säärakarvani ajelematta.”

Miehen kanssa seurusteleva **Ilmari**, 26, on taas sitä mieltä, että jos hän rikkoo roolien rajoja, hän tekee sen tahattomasti. Ilmari kertoo, että hänen paras kaverinsa, joka on hetero, huomaa hänessä silti naismaisia piirteitä. Hän arvelee, että muut kuin hän itse, näkevät paremmin hänen sukupuolirooleista poikkeavuutensa.

”Huomaan kuitenkin ottavani naisen roolin joissakin tilanteissa. Saatan esi-

merkiksi siivota toisen sotkuja ja pakottaa tätä viemään roskat roskiin.”

”

Toisinaan haluan provosoida ihmisiä. Käytän esimerkiksi tarkoituksella miesten deodoranttia. Yhtenä kesänä jätin myös säärakarvani ajelematta.

Biseksuaali **Anna**, 24, joka seurustelee parhaillaan miehen kanssa, rikkoo sukupuolirooleja kiroilemalla toisinaan ronskisti ja kertomalla härskejä juttuja. Näitä verbalisia rajojen rikkomisia hän saattaa tehdä tahallaan, mutta hän poikkeaa rooleista myös tahattomasti.

”Äitini jaksaa aina huomautella, jos istun miehekkäästi jalat levällään tai teen jotain muuta, mitä hänen mielestään ’hienon naisen’ ei kuuluisi tehdä.”

Myös pariskunta **Piia**, 23, ja **Tiia**, 22, myöntävät rikkovansa rajoja. Piian mukaan hänellä on joitakin miehisiä piirteitä. Tiia taas kertoo hänestä löytyvän androgyyninen viivahde, hän saattaa esimerkiksi välillä laittaa päälleen kravatit ja liivin. Yleensä hän kuitenkin rikkoo sukupuolirooleja tahattomasti olemalla oma itsensä. Toisaalta Tiia myös tiedostaa sen, ettei käytä esimerkiksi korkokenkiä tai punaista huulipunaa eikä odota miesten avaavan hänelle ovia.

Roolien paineessa

Monet seksuaalivähemmistöjen edustajat kokevat sukupuoliroolit ahdistavina. Ilmari ja Anna eivät silti muista, että heitä olisi koskaan yritetty painostaa tai ohjata minkäänlaisiin rooleihin. Anna uskoo tämän johtuvan siitä, että hän on aina ollut kuitenkin luonnostaan kiinnostunut tyttöjen jutuista. Lisäksi vaikka hänellä on nyt lyhyemmät hiukset, on hänellä välillä ollut todella pitkätkin.

”

Esimieheni
oikein
korostaa miehisiä
puoliaan, voisi
sanoa
jopa, että hän on
äijämäinen.

Piia ja Tiia kertovat, että heidät on kasvatettu tytöiksi ja että heidän vanhempansa odottivat heiltä tietynlaista tyttömäisyyttä. Piian mukaan häntä ei kuitenkaan koskaan esimerkiksi pakotettu leikkimään barbeilla tai tekemään muitakaan tyttöjen juttuja, mistä hän on kiitollinen. Enimmäkseen sukupuoliroo-

leihin heitä on yrittänyt painostaa yhteiskunta.

Reetta muistaa montakin tilannetta elämästään, joissa häntä on yritetty ohjata naiselliseen muottiin. Perheessä sitä on tehnyt erityisesti konservatiivinen äiti sekä sisko. Myös esimerkiksi ala-asteella jotkut pojat koettivat neuvoa häntä pukeutumaan nätimmin ja meikkaamaan. Sama on jatkunut aikuisiälläkin. Erästä miestä tapaillessaan yritti tämä saada Reetan käyttämään vaikkapa huulipunaa.

Arjessa ja juhlassa

Sukupuoliroolit näyttäytyvät joillakin tavoin kaikkien haastateltavien jokapäiväisessä elämässä. Niinkin arkiset asiat kuin hameet ja housut herättävät heissä ajatuksia. Piia ei halua käyttää ollenkaan hameita, vaan pukeutuu juhlatilanteissa mieluummin jakkupukuun. Tiia taas muistelee koulun tanssiaisia, joihin hän joutui pukeutumaan hameeseen. Jos tuo sama tilanne tapahtuisi nyt, hän laittaisi housut jalkaansa. Reetta kertoo omistavansa yhden mekon, ja hän pukeutui housupukuun myös ylioppilasjuhliinsa.

Ilmari on kohdannut toisinaan töissään ravintola-alalla paineita käyttäytyä kuten ”miehinen mies”.

”Esimieheni oikein korostaa miehisiä puoliaan, voisi sanoa jopa, että hän on äijämäinen. Tämä asettaa tietysti jonkinlaisia paineita myös minulle.”

Myös muuttotilanteet tai hetket, jolloin Ilmarin pitäisi esimerkiksi korjata jotakin, saattavat saada hänet pohtimaan sukupuoli-identiteettiään.

Anna, Piia sekä Tiia mainitsevat sukujuhlat sellaisiksi tilanteiksi, joissa he ovat saattaneet kokea jonkinlaisia paineita käyttäytyä naisellisesti. Tiiaa hermostuttaa erityisesti yksi asia näissä tapahtumissa:

”Sukujuhlissa ärsyttävintä on se, että jotkut tädit tulevat aina kyselemään poikaystävisistä. Vastaan vain, että ei ole.” ■

SINÄKIN ylläpidät *sukupuolirooleja*

Naistutkimuksen jatko-opiskelija ja psykologian yliopistonopettaja **Annukka Lahti** on sitä mieltä, että kaikki vaikuttaa sukupuolirooleihin. Pro-gradussaan bi-naisten ja heidän kumppaneidensa parisuhdepuhetta tutkinut Lahti kertoo, että sukupuoliroolit ovat kulttuurissamme keskeisiä ja niillä on todella paljon merkitystä. Kyseessä ei ole siis mikään salaliitto, jossa joku on päättänyt laittaa nämä normittavat ja kapeat sukupuoliroolit voimaan.

Me kaikki tuotamme sukupuolta koko ajan ja se on alati läsnä. Lahden mielestä sukupuolittaminen alkaa jo vauvan syntymässä, sillä ensimmäisenä lapsesta halu-

taan aina tietää sen sukupuoli. Toisin sanoen jo siinä vaiheessa lapsiin ryhdytään liittämään tietynlaisia ominaisuuksia.

”Kun sukupuolirooleja alkaa havainnoida, niitä huomaa joka paikassa. Myös perhe, yhteisö, kulttuuri ja aikakausi määrittävät, mitä sukupuolesta ajatellaan.”

Lahden mielestä perinteiset sukupuoliroolit ovat monella tavalla rajoittavia. Erityisesti, jos ajatellaan, että on vain yksi tietty tapa olla nainen tai mies. Esimerkiksi transsukupuolisten ihmisten kohdalla ne ovat monesti todella määrittäviä ja painostavia.

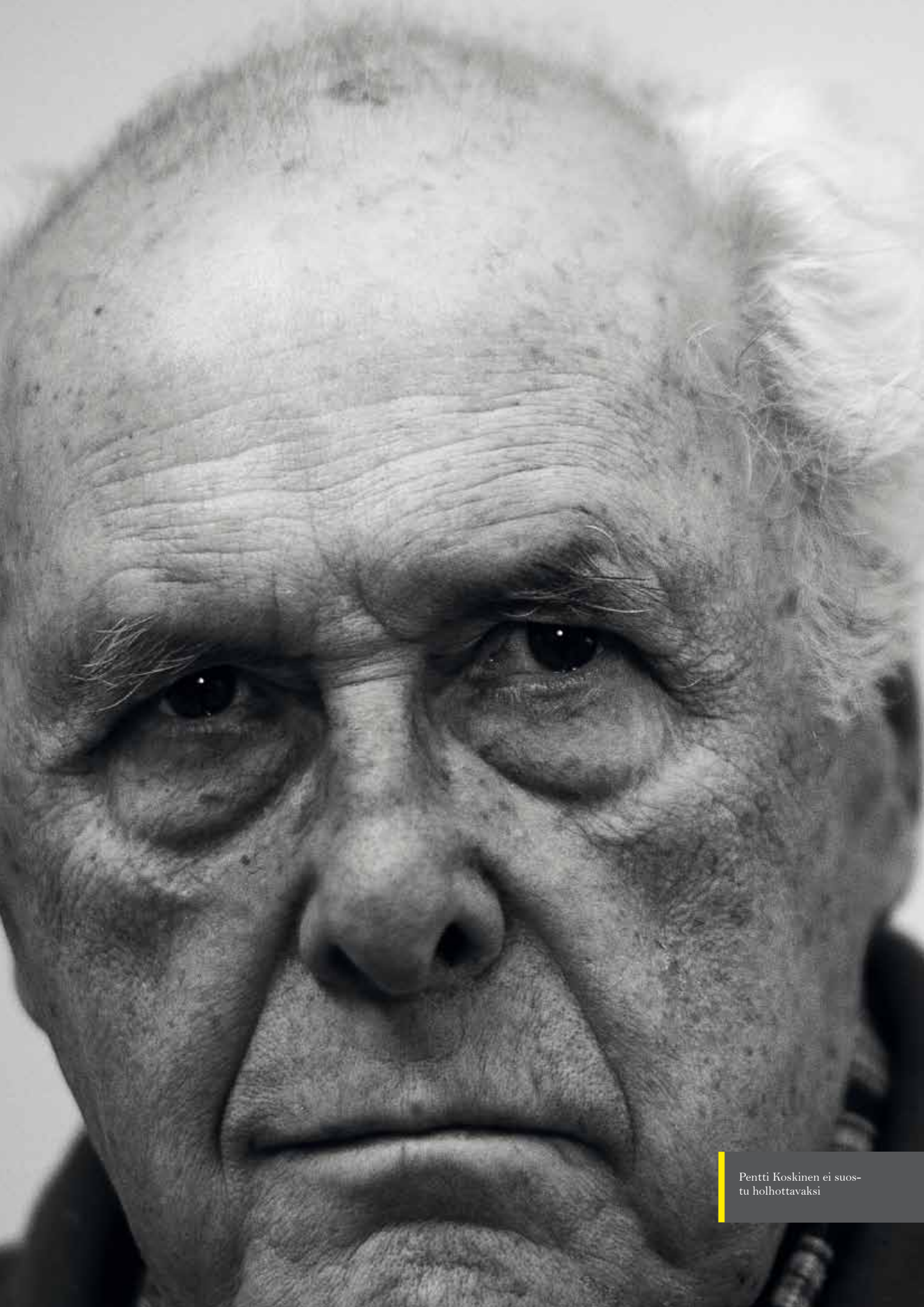
”Mietitään vaikka lasta; jos poika haluaa pukeutua mekkoon ja häntä kielletään

tekemästä sitä, voi se olla hänelle todella kova paikka.”

Lahti ei osaa kuitenkaan edes kuvitella sukupuoletona yhteiskuntaa eikä usko sellaisen olevan lähitulevaisuudessa näköpiirissä. Hänen mielestään nyt olisi paras monipuolistaa, muuttaa ja uudistaa sukupuolen määritelmää. Toisin sanoen kehittää uusia käsitteitä, tapoja ja sukupuolityylejä.

”Toivoisin, että voitaisiin ajatella olemassa olevan enemmän kuin kaksi sukupuolta. Sellaista onkin jo hiukan näkyvisä, sillä yhteiskunnassa on myös sellaisia tiloja, joissa sukupuoli voi olla määrittelemätön.”

Pentti Koskinen ei suos-
tu holhottavaksi

Teksti ja kuvat: Henrik Suni

KANSAMME IKÄÄNTYVÄ RIIPPAKIVI

Eläkepommi räjähtää pian. Suuret ikäluokat sijoitetaan laitoksiin nostamaan seuranneiden sukupolvien verorahoja, jos ne vain muiden eläkeläisten sekaan sopivat.

Eläkeläiset, mihin ne kaikki mahtuu ja tekeekö niillä enää mitään?

Se oli hedelmällistä aikaa. Toisen maailmansodan päätyttyä Karjalan kunnailta ja Lapin tuntureilta palattiin täynnä aivan uudentyyppistä tulevaisuudentoivoa. Idän jättiläinen oli ainakin suurimmilta osin onnistuttu pitämään loitolla ja kotiin tultiin enemmän tai vähemmän rinnus rottingilla.

Liekö syynä vakaa usko tulevaan vai vuosien padotut halut, mutta sotavuosien alhainen hedelmällisyys kääntyi kertahetvällä jyrkkään nousuun. 24.8.1945 – yhdeksän kuukautta suurimpien kotiutusten jälkeen – syntyi 495 lasta, enemmän kuin koskaan ennen tai jälkeen. Sotaa seurasi neljä lihavaa vuotta, joina Suomeen syntyi vuosittain yli satatuhatta lasta.

Nyt nuo ikäluokat lihottavat eläkeläisten lukua ja laihduttavat veronmaksajien kukkaroita. Mitä jää, kun velvoitteet yhteiskuntaa kohtaan on hoidettu?

Holhottava eläkeläinen?

Pentti Koskinen, 86, on eläkeläinen. Julkisen keskustelun mukaan Koskinen on työssäkäyvälle sukupolvelle rasite, yksi niistä joiden takia työuria pitäisi pidentää vähän joka paikasta: alusta, keskeltä ja lopusta. Työurien pidentämistä

on pyöritelty puheissa nyt toista vuotta pitkälti juuri siksi, että eläkkeelle siirtyy enemmän väkeä kuin työelämään. Nyt on kiire potkaista nuoret työelämään. Myöskin keskeltä työuria pitäisi pidentää vähentämällä sairaspöissaoloja ja parantamalla työssävihtyvyyttä. Ja tietysti se eläkeikä, joka on toimivan talouden mittareilla auttamattoman alhainen.

Keskustelun kautta eläkeläisistä on tullut syy työurien pidennyksille ja kansantaloudellinen rasite. Samalla aika ajaa eläkeläisiä eristyksiin yhteiskunnasta. Palvelut siirtyvät kauemmaksi ja pankit verkkoon. Tehokas ja sähköinen yhteiskunta on armoton niitä kohtaan, jotka eivät ole kasvaneet internet-aikakaudella.

Koskisen mukaan muuttuva yhteiskunta ei kuitenkaan olisi ongelma, kunhan vain joku muistaisi opastaa alkuun.

”Meillä olisi paljonkin sanottavaa ja halua oppia, mutta kun ei sana kuulu. Meitä holhotaan, mutta harvemmin meiltä itseltämme mitään kysytään”, Koskinen kiteyttää.

Hän ei itse suostu luettavaksi holhottujen piiriin. Neljänkymmenen vuoden yrittäjänuran tehnyt Koskinen säästi itse eläkkeensä, palkansaajat ovat erikseen. Eläkepäivillä Koskinen pitää it-

sensä perillä yhteiskunnasta ja sen muutoksesta. Päivät kuluvat järjestötoiminnassa ja yhdessä eläkeläisten kanssa naureskellaan nuorten päätöksille.

Mutta ei kenellekään turhanpäiten eläkkeitä maksella, hän muistuttaa.

”Sotien jälkeen me aloimme rakentaa tätä yhteiskuntaa. Me teimme taloja ja lapsia, ja vaikka sitä arvostetaan, tahtoo se välillä unohtua.”

Niinhän se on. 1940-luvulta lähtien Suomi otti aimo harppauksen kohti teollista hyvinvointiyhteiskuntaa. Sotakorvaukset lisäsivät painetta teollisuudelle ja kaupungistumiselle, ja 1980-luvulle tultaessa Suomesta oli tullut yksi maailman vauraimmista maista.

Tilastovanhukset

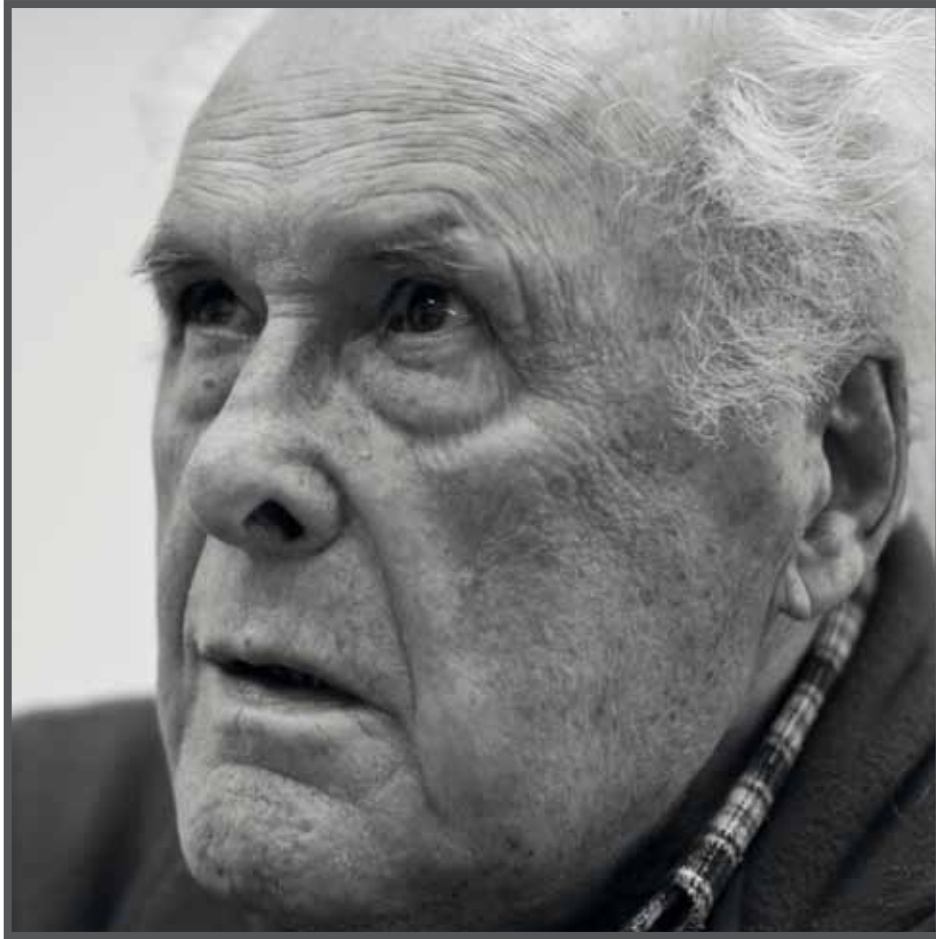
”Eläkeläiset eivät ole mikään ohimenevä ilmiö, vaan pysyvä muutos maan ikärakenteessa. Eikä heitä siltä pohjalta tulisi nähdä rasitteena, vaan yhteiskunnan muutoksena”, Suomen epävirallinen eläkeläisasiantuntija, sosiologi **Matti Virtanen** huomauttaa.

Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan yli 65-vuotiaiden määrä Suomessa on tänä vuonna vajaa miljoona. Yli 65-vuotii-

”

Ongelma on siinä, etteivät ihmiset enää kiinnosta 55 ikävuoden jälkeen. Ei enää haluta tietää mihin he aikansa käyttävät ja mitä he elämässään tekevät.

aiden määrä on huipussaan vuonna 2060, jolloin luku on yli 1,8 miljoonaa, mutta silloin suuret ikäluokat ovat jo mullan alla.

”Tässä onkin sellainen hassu piirre, että jo kauan yhteiskunnan eri aloilla on etsitty tapoja nostaa ihmisen elinikää. No, nyt se elinikä nousee ja yhtäkkiä se sitten onkin taloudellinen ongelma”, Virtanen ihmettelee.

Taas tilastoja. Vuonna 2050 eläkekään tulevien eliniänodote on viisi vuotta pidempi kuin kymmenen vuotta aiemmin tehdyssä ennusteessa otaksuttiin. Tulevat eläkeläiset roikkuvat siis mukana aiempaa hanakammin.

Eläkemenot siis kasvavat, mutta Virtanen muistuttaa, että samalla työmarkkinoille vapautuu uusia työpaikkoja ja eläkeläiset alkavat kuluttaa palveluihin. Parhaimmillaan suuri eläkeläisten ryhmä voi avata yrittäjille täysin uusia mahdollisuuksia ja raha kulkee molempiin suuntiin.

”Ongelma on siinä, etteivät ihmiset enää kiinnosta 55 ikävuoden jälkeen. Ei enää haluta tietää, mihin he aikansa käyttävät ja mitä elämässään tekevät”, Virtanen lataa.

Hänen mukaansa nykyään on helppo katsoa tilastoista, kuinka eläkeläisillä ja vanhuksilla menee. Pienenä näpytyksenä akateemiseen maailmaan Virtanen huomauttaa, että tutkimuk-

sisssa talouden varjoon jää hyvin usein se, mitä eläkeläiset elämällään tekevät.

”Ikääntyvillä on usein hyvinkin tiiviit sosiaaliset verkostot muun muassa omiin lapsiin ja lastenlapsiin. Rahaa, hoitoa ja tukea valuu jatkuvasti nuoremmille sukupolville. Ei sellainen ole yhteiskunnan muutoksessa hävinnyt mihinkään.”

Vanha viisaus unohtuu

Pentti Koskinen on lehtensä lukenut ja tietää kyllä, mistä puhutaan. Eläkeläisten arvon mittaaminen rahassa on juuri sitä hömpötystä, mille sitten muiden pappojen kanssa naureskellaan.

”Kaikki pyörii rahan ympärillä, samoin eläkeläisten merkitys.”

Koskinen itse pelkää, että kunnan mummo ja pappa on saatu hyvään paikkaan vanhuuspäiviä viettämään, tahtovat ne sinne myös unohtua. Omat kiireet ajavat edelle, eletään hetkessä ja unohdetaan menneisyys.

”Ja kun menneisyys unohdetaan on vaikea suunnitella tulevaakaan. Meillä on julmettu määrä tietoa ja elämänviisautta, mitä ei tulisi heittää hukkaan. Kun unohdetaan eläkeläiset, unohdetaanko myös vanha viisaus”, Koskinen kysyy. ■

KOLUMNI

Riina Sydänmaanlakka

Kuka tykkää roolistani?

Facebook-seinälle on helppo rakentaa haluamansa identiteetti. Tilapäivityksiä ehtii pohtia kaikessa rauhassa, eikä myötähäpeällisiä sutkauksia tarvitse laadella edes vahingossa.

Tilapäivitysten tyylilajit ovat niin vakiintuneita, että niitä voisi jo kutsua genreiksi. Näitä genrejä ylläpitävät ryhmät, jotka profiilejaan päivittävät.

Yksi ryhmistä on *salaperäiset avautujat*. Salaperäistä avautujaa on useimmiten kohdeltu elämässä kaltoin. Salaperäinen avautuja kirjoittaa: *Aina en vain ymmärrä, mitä sun päässä liikkuu*. Tämä kiusaannuttaa ystäväpiiriä, sillä kukaan ei tiedä, kenen käytökseen salaperäinen avautuja viittaa. Joidenkin salaperäisten avautujien päivitykset ovat lyhyitä ja ytimekkäitä, kuten *hajottaa*.

Yliminäpäivittäjän elämä on yhtä seikkailua. Hän ei koskaan epäonnistu. Arki on jännittävää ja täynnä yllätyksiä. Yliminäpäivittäjällä on *taas yksi mahtava viikonloppu takana ja maailman ihanin puoliso*. Hän omistaa useimmiten Facebookin mobiilisovelluksen, sillä naamakirjaan on lisättävä kaikki parhaat hetket Alppi-jonon huipulta, romanttiselta illalliselta, porealtaasta tai lumikenkäreissulta. Facebook on mukana matkassa kuin syntymämerkki.

Kulinaristit ovat yliminäpäivittäjien sukulaisia.

Kulinaristi aloittaa kulinaaripäivitysten sarjan tekemällä sushia. Tämän jälkeen kaverit saavat seurata Facebookista jos jonkinmoista reseptiä. Jokainen ainesosa ja mauste on mainittava, ja aina parempi, jos suomenkieliset ilmaisut voi kiertää.

Täysin oma lukunsa ovat *äitiyspäivittäjät*. Jo raskausaikana muut saavat reaaliaikaista päivitystä siitä, monta plus monta raskausviikkoa on jäljellä. Tästä alkaa vaippamerkkien, yöheräilyn ja soseen kiinteysasteen tähdittämä kertomus, jossa lapsettomat ovat visusti ulkopuolisia. Äitiyspäivittäjät kommentoivat toistensa päivityksiä uskomattomalla hengenpalolla. Kakka ei ole enää epämiellyttävä asia, vaan Joulupukin kanssa samalla viivalla. Naisvartalosta puhutaan synnytyksen jälkeen avoimemmin kuin koskaan.

Jokaisen kaverilistalla on varmasti ainakin yksi *volisija*. Volisija hakee Facebookista empatiaa. Hän on usein kipeä, krapulainen tai jonkin hassunhauskan sattumuksen nöyryyttämä. Jos volisija ei saa statuspäivityksestään kommentteja tai edes tykkäyksiä, hän masentuu: eikö kukaan todella välitä?

Niin, välittääkö kukaan muiden virtuaalisista kuulumisista?

Ehkä välitämme enemmän siitä, millaiseen rooliin itse haluamme astua.

*Teksti: Anniina Sahi
Kuvat: Matti Myller ja
Anniina Sahi*

Vapauden VANGIT

Itsekäs ikisinkku, sääliittävä vanhapiika, menetetty tapaus... Yksin elävälle aikuiselle ei tunnu löytyvän luontevaa paikkaa yhteiskunnasta. Toisinaan yksinolo on suuri ongelma myös yksineläjälle itselleen.

Hannele, 48: ”Parempi onnellisena yksin kuin onnettomana kaksin”

Muutama vuosi sitten, tähtinsä kuoleman jälkeen, Hannele sai kuulla loukkauksen, joka löi laudalta kaikki aiemmat. ”Sinullahan menee elämä hukkaan ilman miestä”, leskeksi jäänyt sukulaismies pamautti Hannelelle suuren surun keskellä.

”Minun yksinoloni tuntuu olevan isompi taakka muille kuin itselleni”, Hannele huokaa.

Yksin elävä viisikymppinen törmää jatkuvasti ennakkoluuloihin. Etenkin puolittut ja etäiset sukulaiset saattavat sanoa, mitä sylki suuhun tuo. Ennen Hannele kuittasi kommentit hymähtelyllä ja olankohautuksella, mutta nyt mitta on tullut täyteen.

”Olen alkanut inhota ja jopa pelätä ihmisiä, joilta kuulen typerää naljailua. Tänä keväänä aion jättää väliin kummi-poikani lakkiaiset, joissa joutuaisin taas silmätikuksi”, Hannele kertoo.

Perhe-elämä on hyväksyttävämpää kuin yksinolo, varsinkin jos yksin elämiselle ei ole esittävä leskeyden tai taiteellisen

nerouden kaltaisia syitä. Erityisesti yli 30-vuotiaat naiset, joita ei pidetä enää itsellisinä ja tavoiteltavina sinkkuina, joutuvat usein syrjityiksi.

Moni kuvittelee, että keski-ikäinen yksineläjä viettää surkeaa elämää ja metsästää itselleen epätoivoisesti seuralaista. Kun Hannele oli lähdössä kaupunkikommunalle serkkunsa vaimon kanssa, serkku ilmaisi kovaan ääneen huolensa siitä, että Hannele houkuttelee vaimon likaiseen yöelämään.

”Kenellekään ei ole tullut mieleen, että minä voin olla aidosti onnellinen yksin. En ole ikinä tuntenut yksinäisyyttä tai kärsinyt tilanteistani”, Hannele huomauttaa.

Ihan tavallista arkea

Yksinolo on Hannelelle elämäntapa. Varsinaisesti se ei ole valinta, vaan elämä on vain ajautunut nykyisiin uomiinsa. Hannelen mielestä yksin eläminen on vapauttavaa, kun saa itse määrätä, mitä tekee tai mitä on tekemättä.

Hannele on tuntemuksineen poikkeus. Tutkimusten mukaan enemmistö keski-ikäisistä yksineläjistä haluaisi itselleen elämänkumppanin ja muutenkin sosiaalisemman elämän. Vain harva on valinnut yksin elämisen tietoisesti.

Laaja ystäväpiiri ja asiakaspalvelutyö takaavat sen, että Hannelen jokaiseen päivään kuuluu yllin kyllin sosiaalisia kontakteja. Sisarusten lapset ovat lapsirakkaalle naiselle kuin omaa jälkikasvua.

”Joskus minulta kysytään, mihin ihmeeseen kulutan vapaa-aikani, kun ei ole miestä. Ihan samoja asioita teen kuin muutkin: siivoan, tiskaan ja katson telkkaria. En ole mikään kummajainen.”

Vaikka Hannele nauttii yksinolosta, hän voisi yhtä hyvin kuvitella elävänsä parisuhteessa. Viimeistään eläkepäivillään hän tutustuisi mielellään ihmiseen, jonka kanssa voisi kierrellä maailman eri kolkkia.

”Jos sopiva kumppani sattuu kohdalle, niin mikä ettei. Parempi kuitenkin onnellisena yksin kuin onnettomana kaksin”, Hannele tuumaa.

Vilma, 25: ”Yksinolo tekee minusta rikkinäisen”

Pimeää, äänetöntä, kylmää. Kun yksinäisyys kouraisee kaikkein syvimmältä, Vilma kaivaa esiin kännykkänsä. Itkun ja ahdistuksen vallassa hän selaa numerot läpi moneen kertaan, jos vaikka löytyisi joku, joka voisi pelastaa pohjattomasta tyhjiydestä.

Ulkopuolisen silmin Vilma on kaikkea muuta kuin yksinäinen. Sielunsiskoja, lenkkikavereita ja hyvänpäiväntuttuja riittäisi kahden naisen tarpeisiin. Elämä on sosiaalista ja vapaa-aika täynnä monenmoista viihdykettä.

Mutta se tärkein puuttuu. Vasta sitten, kun Vilma pääsee painautumaan rakastamansa miehen kainaloon, hän tuntee olevansa sisältä eheä ja osa jotakin merkittävää.

”Ihminen on luotu elämään toisen ihmisen kanssa. Yksinolo tekee minusta surullisen ja rikkinäisen”, vuoden verran sinkkuelämää viettänyt nainen kertoo.

Vilman yksinäisyyttä voisi luonnehtia emotionaaliseksi. Emotionaalisesti yksinäinen ihminen tuntee samankaltaista ahdistusta kuin hylätty lapsi: missä on minun paikkani tässä maailmassa? Yksinäinen elää elämäänsä ilman syvimpiä, turvallisuutta tuottavia tunnesiteitä.

Yksinäisyyden voi tottua

Vilman ensimmäinen ja viimeisin vakava seurustelusuhde kariutui kolmen vuoden yhteiselön jälkeen. Vaikka suhteen loppumetrit olivat raskaita, Vilma kertoo tun-

teneensa itsensä tuolloin onnellisemmaksi kuin nykyään.

”Pyrin tietoisesti eroon yksinäisyydestä. En kuitenkaan suostu minkälaiseen parisuhteeseen tahansa vain sen vuoksi, että minun on vaikea olla yksin.”

Yksinäisyyden kokemisessa on keskeistä se, tunteeo ihminen olevansa yksin omasta vapaasta tahdostaan vai olosuhteiden pakosta. Jos ihminen on yksin vastoin tahtoaan, hänen olisi tärkeä säilyttää usko siihen, että hän pystyy itse vaikuttamaan yksinäisyytensä syihin.

Pitääkseen itsensä kasassa Vilma on opetellut näkemään yksinolon hyviä puolia. Hän kertoo ottaneensa isoja harppauksia, kun on joutunut pohtimaan itseään ja omaa elämäänsä. Yksinäin, kaikessa hiljaisuudessa, Vilma on vähitellen tutustunut omaan persoonaansa.

Vaikka ontouden tunne on välillä meinnannut ajaa Vilman hulluuden partaalle, hän uskoo kasvaneensa ihmisenä. Entisessä elämässä kaikki illat kuuluivat poikaystävän turvallisessa sylissä sen kummempia miettimättä.

”Nyt pitäisi osata ottaa ilo irti, kun ei ole palloa jalassa. Ja kyllä minä ehkä pikkuhiljaa osaankin. Perheellisenä sitä sitten voitottelee, kun ei ole omaa aikaa ja tilaa”, Vilma hymyilee. ■

Lähteet:

Kimmo Jokinen (toim.): *Yksinäisten sanat* (2005).

Eija-Maarit Ojala ja Osmo Kontula: *Tarvitseeko minua kukaan?* (2002).

Yli miljoona yksineläjää

Yksin elävien suomalaisten määrä on jatkuvassa kasvussa. Tilastokeskuksen mukaan Suomessa oli vuoden 2009 lopulla jo yli miljoona yhden hengen taloutta eli runsaat 40 prosenttia kaikista asutokunnista.

Yksin elävien joukko kasvaa pääasiassa kolmesta syystä: nuoret lähtevät kotoaan entistä aikaisemmin, vanhukset jaksavat pidempään omissa kodeissaan ja avioerojen seurauksena moni keskiikäinen mies elää omassa taloudessaan.

Yhden hengen talouksien määrä on kasvanut tasaisesti viime vuosikymmenen ajan. Vielä vuonna 1970 yksineläjiä oli alle 200 000, eli määrä on yli viisinkertaistunut neljäskymmenessä vuodessa. Kaupungeissa yksineläjien osuus

on erityisen suuri – esimerkiksi Helsingissä sinkkotalouksia on jo 60 prosenttia asutokunnista.

Kolmi- ja useampihenkisiä talouksia on yhä vähemmän. Kaikista kotitalouksista vain noin neljännes oli vuonna 2009 vähintään kolmen hengen talouksia. Vuonna 1970 asunnossa asui keskimäärin kolme ihmistä, nykyään vain kaksi.

Suuri joukko yksin asuvista elää pienillä tuloilla. Kaikista toimeentulotukea saavista kotitalouksista peräti 70 prosenttia on yhden hengen talouksia.

Yksin asuva on taloudellisesti haavoittuvampi kuin parisuhteessa elävä: jos esimerkiksi työttömyys iskee, kukaan ei ole turvaamassa selustaa.

Lähteet: THL ja Tilastokeskus

yksi

HEISTÄ

Liikunnan jätkät tunnistaa jo kaukaa. Kun Ilokiveen hiihtää kymmenen tuulihoususeikkailijaa, jokainen tietää, että voimistelun demot ovat ohi. Ja entäs ne Pörssin jyrät? Slipoverin alta pilkottaa kauluspaita, ja olalla keikkuu Bossin salkku. Sitten on ne Taikun työt... No, kyllähän te tiedätte.

Lehtemme toimitus oli täynnä ennakko-oletuksia kampuksen opiskelijoista, mutta kuinka hyvin ne pitivät paikkansa? Me veikkasimme, he kertoivat.

Mauno, 26

Aine:
liikuntapedagogiikka
Veikkaus:
liikuntapedagogiikka

”Meillä liikuntalaisilla on vahva omanarvontunto, ja haluamme erottua muista opiskelijoista. Suosimme käytännöllisyyttä – Suomen ilmasto saattaa ylittää, ja sukset on hyvä pitää mukana. Ryhmäpaine on kova: kaveri sai kerran melkoista kuittia, kun tuli farkut jalassa luennolle.”

Laura, 27

Aine:
valmistunut
englanninopettaja
Veikkaus: OKL

”Me opet näytämme kaikki samalta. Meillä on yliasiallinen habitus ja paljon Marimekko-tuotteita. Itselfäni löytyy kolme Mari-paitaa ja viisi tai kuusi Mari-laukkua. Marimekko edustaa suomalaista laatua ja perinnettä, se on eräänlainen instituutio. Opettajina haluamme edustaa samoja arvoja.”

Johannes, 27

Aine:
kirjallisuus

Veikkaus:
yhteiskuntapolitiikka tai
kirjallisuus

”Kirjallisuuden opiskelijoilla on läheinen suhde estetiikkaan ja siten pettämätön tyyli­täjä. Pukeudumme mielellämme kirpputorilta hankittuihin 60- ja 70-lukujen vaatteisiin. Sametti, hatut ja kaulahuivit ovat tärkeä osa tyyliä.”

Jenni, 20

Aine:
kemia, kuten näkyy
Veikkaus:
taloustieteet

”Minua luullaan usein taloustieteiden opiskelijaksi. Suosin klassista vintage-tyyliä ja vältän H&M:n vaatteita, joita on joka toisella vastaan tulijalla. Kerran menin luennolle myöhässä ranskalaistyylisti pukeutuneena ja sain osakseni monen kymmenen farkku- ja lenkkarityypin huomion.”

KOLUMNI

Minttu Manninen

Pienillä on pienemmät eväät

Jos haluaisin valittaa vääryyksistä, joita päivittäin kohtaan, en ylettyisi tiskille. Millekään tiskille. Lisäksi en todennäköisesti pääsisi kyseiseen instituutioon valitustani tekemään, koska en ylettyisi auton kaasupolkimelle.

Seuraavaksi joutuisin seisomaan varpaillani pankkiautomaatilla, jotta saisin rahaa bussilippua varten. Mutta mitäs minä sillä setelilläkään sitten tekisin, kun bussikuski kaahaisi pysäkin ohi luullen minua ylikasvaneeksi puluksi. Kyllä, olen 156 senttimetriä pitkä aikuinen nainen, jolta kysytään henkilöllisyystodistus, vaikka ostaisin kaupasta banaanin ja trip-mehun.

Suomalainen hyvinvointiyhteiskunta haluaa turvata kansalaisilleen tietyn elintason ja toivoo, että jokainen kuluttaja pystyisi elämään sen mukaan. Se tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kaikilla olisi jääkaapissaan vatsantoimintaa kiihdyttävää jogurttia ja baataatteja, litran purkki maitoa ja mehua ja 700g kinkkupaketti.

Kun puolitoistametrinen kaupassakävijä on pakannut nämä tuotteet muovikassiin, hän huomaa, että hänen on syötävä puolet ostoksista jo kaupassa, mikäli meinaa saada ostokset kuljetettua kotiin asti.

Onneksi pienet kaupassakävijät on otettu huomi-

oon siten, että kaupassa on kaikista tuotteista pienois koko. Sitten kun ostostelija menee kassalle kärryssään pieni mehu ja maito, pieni leipä ja pieni pussi karkkia, ostokset maksavat yhteensä enemmän kuin vastaavat isot tuotteet. Lisäksi pienet tuotteet on helpposti tuhottu yhdessä illassa. Tulee kalliiksi olla pieni.

Lueskeltuani muutamia artikkeleita löysin oikein mukavaa tietoa lyhyiden ihmisten tulevaisuudesta. Tutkimusten mukaan alle 153-senttisillä naisilla ja alle 165-senttisillä miehillä on suurempi riski saada sydänkohtaus tai sairastaa sydänverisuonitautia kuin pitkällä ihmisillä. Sen on arveltu johtuvan siitä, että pienillä ihmisillä on pienemmän verisuonet, jotka tukkeutuvat herkemmin.

Ei ihme, että yhdysvaltalais tutkimuksen mukaan pitkät ihmiset ovat myös lyhyitä onnellisempia. Kelpaahan sitä hymyillä, jos verisuonet ovat minun sormieni paksuiset. Tutkijoiden mukaan pitkällä ihmisillä on myös paremmat tulot, parempi koulutus ja korkeamman tason työpaikka. Tutkimus ei kerro sitä, mistä tämä johtuu. Onko pienillä myös pienemmät aivot? Pääsevätkö isommat harppomaan aina kärkeen?

Mutta toisaalta muuan naistenlehdessä sanottiin, että miehet pitävät enemmän pienikokoisista naisista. Onpahan ainakin sillä rintamalla asiat hyvin.

Ma

Luokanopettajan
koulukansalain

LUOKAN *edessä*

He ovat olleet monelle ensimmäisiä perheen ulkopuolisia aikuisia, joiden kanssa on lapsena oltu lähes päivittäin tekemisissä. Myöhemmin he ovat keskeisessä asemassa omien lapsien kehityksen kannalta. Ei ihme, että luokanopettajan saappaisiin astuva voi olla melkoisessa odotusten ristipaineessa.

Teksti ja kuvat: Matti Myller

Hannele Huhta-Kahman mielestä opettajan työtä tehdään omalla persoonalla. ”Lapset huomaavat, jos yrittää olla jotain muuta kuin oikeasti on.”

Opettajan myyttinen asema juontaa juurensa kansakoulun ajoilta. Vielä 60-luvulla opettaja oli usein merkittävä paikallinen vaikuttaja, joka toimi opetustyönsä ohella kunnallisissa luottamustehtävissä. Oppilaille, ja joissain tapauksessa oppilaiden vanhemmillekin, opettaja oli etäinen auktoriteetti, jota ei sinuteltu. Luokan päädyssä oli opettajan koroke eli kateederi, ikään kuin symbolisena jalustana.

Kansankasvattajat

Näistä ajoista on jo kauan, ja moni asia on matkan varrella muuttunut. Myytti opettajasta nuhteettomana ja kaikkietävänä elää kuitenkin jossain muodossa edelleen. Osalla nykylasten vanhemmista omakohtaiset muistot opettajasta saattavat vastata juuri tuota 60-luvun kansankasvattajaa.

Kukapa ei haluaisi jälkikasvulleen parasta mahdollista luokanopettajaa. Vanhemmilla saattaa olla hyvinkin selkeä käsitys siitä, millaisen ihmisen vastuulle

lapsensa opetuksen antavat. Osasyynä tähän on asenne, jonka mukaan koululla on opetusvastuun lisäksi yhä enemmän kasvatustuuta.

Kaikkietävät

Tuleva luokanopettaja **Hannele Huhta-Kahma**, 25, vaikuttaa täyttävän useimmat opettajaan kohdistuvat rooliodotukset. Huoliteltu, ystävällinen ja luottamusta herättävä nuori nainen edustaa useimmille juuri sitä tyyppiä, jonka huostaan ja opetukseen lapsensa mielellään antaisi. Hannele opiskelee viidettä vuotta opettajaksi Jyväskylän OKL:ssä. Opettajan roolin hän on päässyt jo kokemaan harjoittelu- ja sijaisuusjaksojen aikana.

”Ylipäättään ihmiset tuntuvat olettavan, että opettaja tietää kaikesta tosi paljon ja on muutenkin semmoinen mallikansalainen. Ennenhän on puhuttu kansankyntilöistä, kaikkietävistä ja täydellisistä ihmisistä. Eihän se todellisuudessa ihan niin ole, opettajakin on kuitenkin vain ihminen”, Hannele pohtii.

Vaatus mallikelpoisuudesta tulee

Hannelen mukaan kuitenkin koulun ulkopuolelta. Muut opettajat ymmärtävät, että opettajakin on ihan tavallinen ihminen.

Myös Hämeenlinnan OKL:ssä neljättä vuotta opiskelevan **Laura Piiraisen**, 25, mielestä opettajalta edellytetään mallikansalaisen käytöstä ja olemusta työrin-tamalla. Vanhemman polven opettajien odotuksista hänellä on myös toisenlaisia kokemuksia.

”

Vanhemmat eivät aina erota vapaa-aikaa ja työaikaa toisistaan, vaan ajattelevat, että opettaja on aina opettaja

”Pariharjoittelua suorittavat opiskelijakaverini saivat kuulla eräältä vanhan kansan opettajalta, että toinen heistä on kuin kedon kukka ja toisen tulisi taas kiinnittää olemukseensa huomiota.”

Myös harjoittelun ohjaaja oli antanut negatiivisia kommentteja toisen poikamaisesta tyylistä.

“Uskon, että uudet opettajat tuovat piristävän ruiskeen nykymaailmaa opettajanhuoneisiin”, Laura miettii.

Muottiin sopivat

Vanhempien on joskus vaikea sulattaa sitä, että opettaja ei sovi johonkin tiettyyn muottiin. Vanhempainillassa kohdattu hevareita tai punkkari saattaa yllättää pahanpäiväisesti.

“Kyllähän opettajissa on tosi erilaisia ihmisiä”, Hannele luonnehtii tuntemiaan nuoria opettajia. “Useimpia yhdistää kuitenkin se, että ei poiketa hirveän paljon niin sanotuista keskivertoihmisistä. Sinänsä opettajat sopivat ehkä samaan muottiin.”

“Opettajankoulutukseen valitaan kaikenlaisia ihmisiä, hevareita ja hoppareitakin. Oppilaiden kirjo on monipuolinen, joten myöskään opettajien ei tarvitse mahtua yhteen muottiin”, Laura sanoo.

Entä seuraako opettajan rooli vapaa-ajalle? Voiko opettajan jättää itsestään pois työajan päättyessä?

“Vanhemmat eivät aina erota vapaa-aikaa ja työaikaa toisistaan, vaan ajattelevat, että opettaja on aina opettaja. Itse törmäsin jo opiskeluaikana pidemmässä sijaisuudessa siihen, että vanhemmat soittelivat sunnuntaisin ekaluokkalaisen lapsensa maanantain läksyjä ja ottivat vapaa-ajalla yhteyttä myös muista kouluun liittyvistä asioista”, Laura kertoo.

”

Oppilaat olettavat, että opettaja on aikuinen, joka ottaa ohjat käsiinsä

Hannelella on vastaavia kokemuksia. “Nykyään, kun on kännykät ja sähköpostit, vanhemmat tuntuvat oletavan, että opettaja on aina tavoitettavissa. Siitä on keskusteltu paljon, voiko opettajaan olla iltaisin yhteydessä. Joillakin on ollut työ-kännykkä, johon ei voi soittaa kello neljän jälkeen. Joillain on sitten niin, että on aina tavoitettavissa.”

Entä kuinka hyvin pitävät paikkansa tarinat siitä, että opettaja ei varsinkaan pienellä paikkakunnalla voi käydä esimerkiksi terassilla kaljoittelemassa? Sellainen kun ei oikein vastaa ihannekuvaa opettajasta.

“Kyllä se on niin että opettaja nähdään aina opettajana. Se on sitten vapaa-ajallakin jollain tasolla kuitenkin aina opettaja. Sitten varsinkin vanhemmilla saattaa olla mielikuva täydellisestä opettajasta, joka on aina mallikelpoinen ihminen. Voi syntyä ristiriita, jos opettaja istuukin terassilla kaljoittelemassa”

Aikuiset

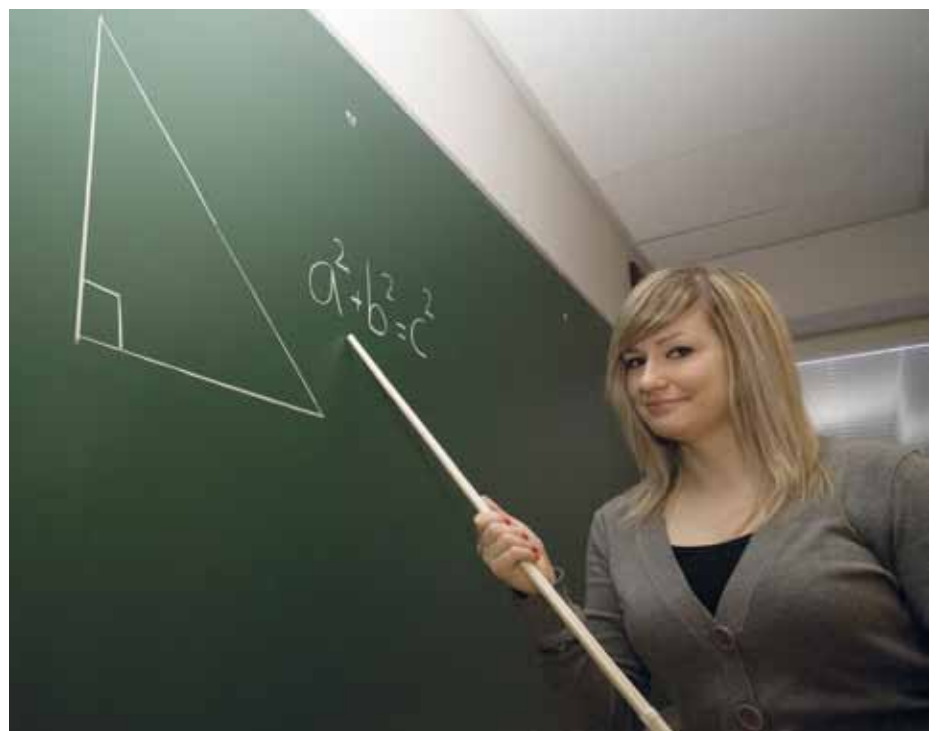
Opettajan työtä tehdään tietenkin ennen kaikkea oppilaita varten. Oppilaat saattavat odottaa kaikkietävää opettajaa. Tätä odotusta ei edes kannata yrittää täyttää.

Luokanopettajan on osattava opettaa kaikkia aineita, mutta syvällistä tietämystä kaikesta on mahdoton saavuttaa. Opettajan on kuitenkin oltava pienelle oppilaalle aina se aikuinen.

“Oppilaat olettavat, että opettaja on aikuinen, joka ottaa ohjat käsiinsä” Hannele sanoo.

Mallikansalaisuus tulee esiin myös oppilaista puhuttaessa.

“Pienet oppilaat samaistuvat opettajaansa, joten vastuu heistä on suuri ja kallisarvoinen. Ei ole yhdentekevää, millaista kieltä oppilaiden kanssa käyttää tai millaisen kuvan itsestään antaa”, kiteyttää Laura. ■

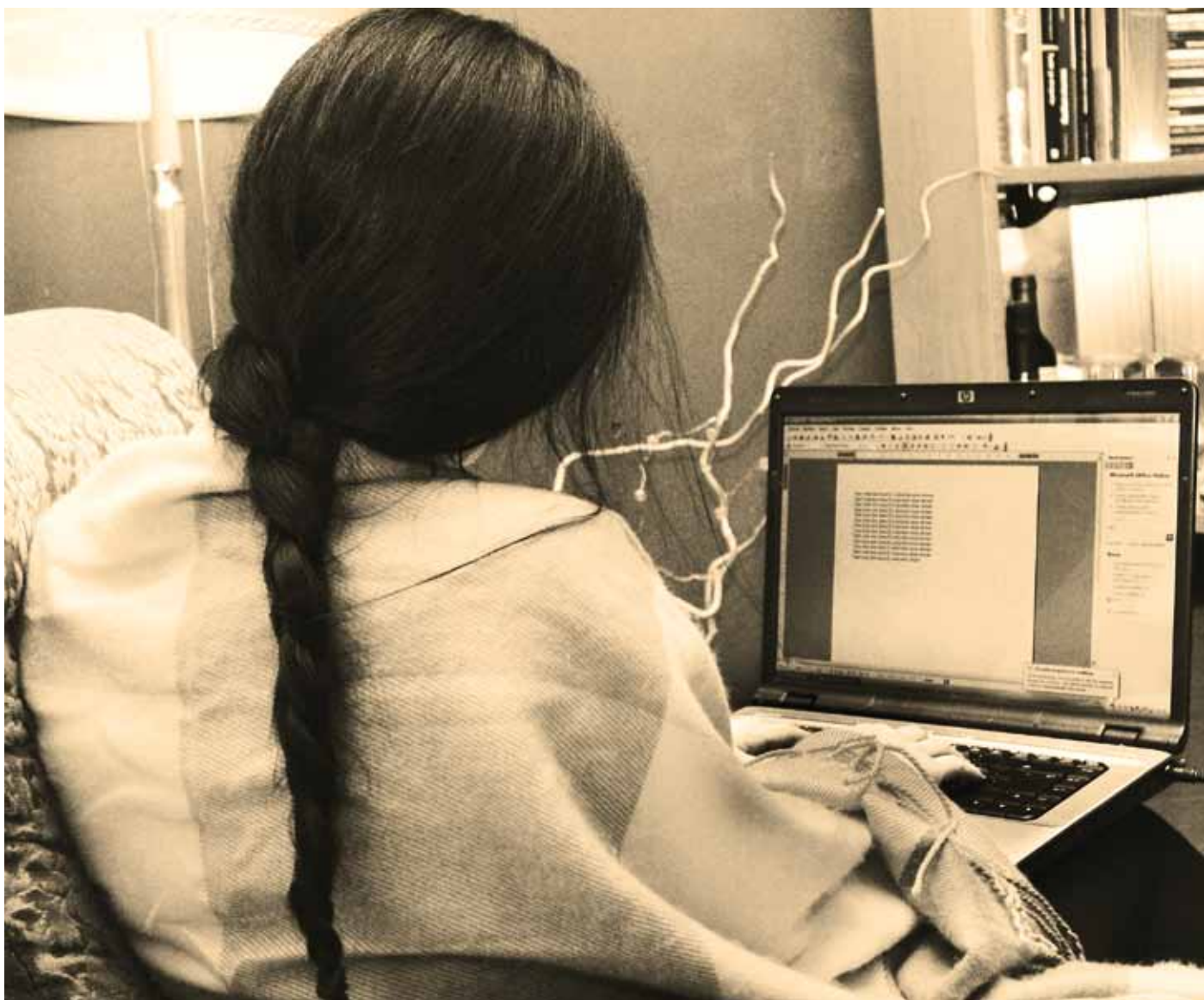
Teksti ja kuvat: Riina Sydänmaanlakka

RUNOILIJAN *kuolema*

Runoilija
Anna Halmkrona kirjoitti
helmikuussa 2009
Facebook-statukseensa
”*Anna 1972–2009*”.
Jäljelle jäi
kokoelmallinen runoja,
Facebook-profiili
ja muutama maakuntalehden
arvostelu.
Anna Halmkrona kuoli
yksinäisyyteen.

... ja loppu. Tämä on erinomainen alkupääte...
... ja kasvottomat kulkevat kerjuul...
... Tämä on loppu, koska minä olen...
... missä vain...

kirjallisuus on oma alansa ja...
... loppu...
... loppu...
... loppu...
... loppu...

"Tänä yönä olen Anna H, kirjoitan oman tarinani. Tänä yönä jatkan lihatonta tekstiä itsestäni."

Ehkä kovin moni ei muista **Anna Halmkronaa**, kaikki tuskin ovat edes kuulleet hänestä. Ennen esikoisrunokokoelmansa *Kolmas sotaleikki* ilmestymistä Halmkrona julkaisi runojaan kokeilevan runouden foorumi Nokturnossa. Ensimmäinen merkki hänestä nähtiin kirjallisuuslehti Parnasson keskustelufoorumilla.

Halmkrona opiskeli teatteritiedettä ja englantilaista kirjallisuutta Yorkin yliopistossa. Valmistuttuaan taiteen maisteriksi hän luennoi Yorkissa identiteeteistä ja fiktiivisistä hahmoista viimeisiin päiviinsä saakka.

Anna oli vetäytyvä persoona, joka ei kiertänyt seurapiirijuhlia ja kirjallisuuskinkereitä. Lukuisista pyynnöistä huolimatta runoilija ei koskaan saapunut oman runokokoelmansa julkistamistilaisuuteen.

Runoilija on taideteos

"Tämä on loppu, koska minä olen loppu ja tämä on alku, koska minä olen kuka vain, missä vain..."

Yksinäisyyteen kuoleminen kuulostaa absurdilta ja karulta, mutta Anna Halmkronan tapauksessa se oli totta.

Runoilija ja kustantaja **Ville Hytönen** on ainut, joka tunsi Annan hyvin. Halmkrona ja Hytönen tutustuivat jo muutama vuosi ennen kuin Halmkronan esikoisteos ilmestyi. Ensimmäisen kerran Hytönen tapasi Halmkronan Englanninmatkallaan.

Hytönen kertoo, ettei kukaan muu Halmkronan ystävästä tavannut salaperäistä runoilijaa kasvotusten. Anna Halmkrona oli keksitty hahmo, Hytösen luoma taideteos, jonka sivutuotteena syntyi runokokoelma.

Parnassoon (1/2009) laatimassaan Anna Halmkronan muistokirjoituksessa Hytönen paljastaa, että nainen ilmestyi kuin sattumalta hänen työhuoneeseensa ja alkoi kertoa elämästään.

"Suomalainen runousmaailma on aika pieni ja sisäsiittoinen. Ajattelin, että sitä voisi vähän ravistella. Halusin kokeilla, miten runoilija, jota kukaan ei ole koskaan tavannut, löytää lukijoita."

Hytönen onnistui ravistelemaan monia: kustantajat, toimittajat ja lukijat uskoivat Halmkronan olevan olemassa. Annan Facebook-kavereiden joukossa ovat muun muassa Parnasson päätoimittaja **Jarmo Papinniemi** ja runouslehti Tuli & Savun päätoimittaja **Mikael Brygger**.

Digitaalinen ihminen

"Esikoiskirjallisuus on oma alansa ja sen kirjoittaja juhlittu henkilö...[...] Esikoiskirjailijat ovat pääosin epäonnistuneita ja menettävät kasvonsa."

Pseudonyymejä on käytetty yhtä kauan kuin kirjoja on kirjoitettu. Jotkut ovat julkaisseet teoksiaan salanimen takaa poliittisista syistä, jotkut saadakseen äänensä paremmin kuuluville toisen sukupuolen edustajana.

Ville Hytönen loi Anna Halmkronan tutkiakseen tuntemattoman runoilijan tuotosten vastaanottoa. Ihmis- ja media-kokeen tulokset vastasivat tutkija Hytösen odotuksia: Anna Halmkronan runokokoelman arvostelut ovat laskettavissa

yhden käden sormilla, ja niteitä myytiin alle sata.

”Jos Anna olisi ollut lihaa ja verta ja käynyt joissakin kirjallisissa tilaisuuksissa, väitän, että runokokoelmasta olisi tehty enemmän arvosteluita”, Hytönen sanoo.

Erityisen Halmkronan tapauksesta tekee se, että aiemmin Suomen kirjailijoiden joukossa ei ole elänyt fiktiivistä sosiaalisen median avulla hengittävää hahmoa, jonka kanssa voi keskustella reaaliajassa. Lukuisat ihmiset onnittelivat Annaa Facebookissa tämän syntymäpäivänä. Halmkrona oli heidän silmissään oikea henkilö, johon luotiin aito tunneside.

”Muutama runoilija alkoi kaveerata Annan kanssa. En voinut olla vastailemattakaan heille, vaikka tuntui ilkeältä vedättää ihmisiä. Halmkrona oli elossa hyvin monelle. Tavallaan se kuvastaa nykyaikaamme siinä, että voi olla elossa ilman sellaista ruumiillista olemusta, jonka me aiemmin olemme kokeneet eläväksi. Anna oli digitaalinen ihminen.”

Osa Annan ystäväistä suhtautuu Hytöseen edelleen nuivasti.

Loppu jää kesken

”Kirjan loppu jää kesken, se jatkuu ikuisesti, sillä minä en ole aina sama. Se on liikkeessä ja kasvoton.”

Anna Halmkronan nimikirjoituksella varustettua kustannussopimusta ei ole olemassa. Kolmas sotalaikki -runokokoelman toimituskuntaan kuulunut **Ville-Juhani Sutinen** oli Hytösen juonessa mukana ja piti kustantajan taholta yhteyttä Halmkronaan.

Sen sijaan Kolmannen sotalaikin vastaava kustannustoimittaja **Miia Toivio** järkyttyi luettuaan Halmkronan kuolemasta – tai siitä, ettei runoilija koskaan ollut elossa.

”Anna vaikutti nuorelta, ärhäkältä naiselta, joka teki asioita omaan tapansa. Hän tuli runopiirien ulkopuolelta, mikä oli virkistävää. Olin muodostanut mielesäni tarkan kuvan henkilöstä ja kuvitel-

lut, millainen persoona hän on. Sitten tämä ihminen vietiin pois. Tunne oli aivan älytön”, Toivio kuvailee.

Annan vetäytyneisyyden ja kieltäytymisen kaikista esiintymisistä Toivio tulkitseksi persoonallisuudeksi.

”Ajattelin, että Anna on itsenäinen ihminen, joka haluaa olla irrallaan kaikesta eikä välitä osallistua pakollisiin kirjallisiin kuvioihin. Kunnioitin sitä, ettei hän piitannut juosta kaikissa kissanristiäisissä.”

Toivio ei myönnä loukkaantuneensa huijauksesta. Hän piti Halmkronan tuoreesta runoudesta ja olisi toivonut, että Ville Hytönen olisi vielä jatkanut kirjoittamista Annan kautta.

Miksi Anna Halmkrona sitten kuoli yksinäisyyteen?

”Hän ei oikeasti tuntenut ketään. Ei ole olemassa elämää ilman sosiaalisia verkostoja”, Ville Hytönen pohtii. ■

Lainaukset ovat otteita Anna Halmkronan Kolmas sotalaikki -runokokoelman runoista.

Kirjailija on brändi, JOKA MYY

Jos kirjoittaminen ammattina on joskus voinut olla estradeja välttelevien taiteilijoiden tapa ilmaista itseään, on se nykyään kaikkea muuta. Etenkin esikoiskirjailijoiden on suotavaa myydä osa itsestään julkisuudelle tavoitellakseen toimeentuloa.

Ääriesimerkkinä ilmiöstä mainittakoon **Henna Helmi Heinonen**, joka hankkiutui bloginsa avulla otsikoihin jo paljon ennen ensimmäisen romaaninsa julkaisua. Tapaus on herättänyt paljon ärtymistä, ja suuri osa ihmisistä suhtautuu Heinoseen huvittuneesti. Kirjan valmistuttua Heinonen puolustautui blogissaan: ”Minä haluan vaan tehdä kirjailijan työtä elääkseni, ja julkisuus on olennainen osa sitä tavoitetta. Julkisuuden kautta toivon mä vain tekeväni nimeni tutuksi, niin että jotkut kanssaihmiset haluaisivat hassata 20-30 raa'alla työllä ansaitsemaansa euroa mun kirjoittamaan hyvään kirjaan.”

Palstatilaa on Heinosen kirjalle riittänyt enemmän kuin monelle muulle esikoiselle.

Kirjailija ja tutkija **Joe Moran** on tutkinut kirjallista kuuluisuutta. Hänen mukaansa kirjailijoita ja viihdejulkiksia ei pidä rinnastaa. Vaikka kirjailijoiden rooli onkin kaupallisuuden myötä muuttunut, kirjalliset julkisuudenhenkilöt ovat moniselitteisiä hahmoja, jotka sijaitsevat kulttuurieliitin ja julkisuuden rajalla. Moran jakaa kirjailijat karkeasti niihin, joita luetaan, ja niihin, joista luetaan.

Anna Halmkronaa on vaikea sijoittaa kumpaankaan ryhmään. Ristiriitaisen hahmosta tekee se, että hän on mielenkiintoinen tapaus ilman runokokoelmaansaakin. Silti aineeton runotyttö ei pärjännyt kirjallisen julkisuuden maailmassa kuten Henna Helmi Heinonen.

Lähde: Mikko Lehtonen, Post Scriptum.

KOLUMNI

Matti Myller

Työteliäät työttömät

Koin joskus suuria ongelmia itseni määrittelemisessä. Edessäni oli lomake, jossa käskettiin lyödä rasti ruutuun oikean roolin kohdalle. Vasta asiaa tovin selvitettyäni uskalsin rastittaa kohdan ”työtön”, joka on pieniä katkoja lukuun ottamatta ollut voimassa siitä lähtien. Se tuntui hieman hullulta silloin, ja tuntuu edelleen.

Termit ”työtön”, ”opiskelija” ja ”työssäkäyvä” herättävät tiettyjä rooliodotuksia. Mielikuva esimerkiksi työttömästä kotisohvalla jumittavana ajantappajana istuu tiukassa. Tilastojen mukaan maassamme on tietyt määrät työttömiä, työssäkäyviä ja opiskelijoita. Byrokriatikoneistot vaativat meitä määrittelemään itsemme johonkin edellä kuvattuun muottiin, ja tilastot muodostetaan sen mukaan mitä tietoja koneistolle annamme. Kun mietin omaani ja useiden tuntemieni elämäntilannetta suhteutettuna johonkin näistä roolimuoiteista, niin vertailuasteen muotoon puettu sanonta ”vale, emävale, tilasto” saa todella konkreettisen vahvistuksen.

Pätkätyöt yleistyvät kaiken aikaa. Opiskelijat käyvät työssä rahoittaakseen opiskelun. Työttömät opiskelevat, koska tämä erittäin järkevä vaihtoehto on tehty vajaatyölliselle mahdolliseksi. Rastitusongel-

mani aikoihin tein kahta eri tuntityötä, ja työtuntieni määrä viikossa vaihteli nolasta noin kuuteenkymmenen. Tupladuuniviikon sattuessa roolini työttömänä tuntui vähintäänkin oudolta. Työttömällähän ei pitäisi olla mitään muuta kuin aikaa. Nykyään vietän arkipäiväni joko töitä tehden tai opiskellen. Lomakeisiin rastitan itseni edelleen työttömäksi, mutta toisinaan yhteiskunnallisen roolini selittäminen on hankalaa. Erityisesti jollekin, joka ei limittynyttä roolia ole päässyt tai joutunut kokemaan.

Kysymys ”Mitä teet, oletko töissä vai opiskeletko?” on melko yleinen. ”Periaatteessahan olen työtön. Teen tuntiopettajan hommia yliopistolla, säädän gradun kanssa ja sitten teen vielä pari vuoroa viikossa tuossa Prisman kassalla”, saattaa joku vastata. Vastaus saa kysyjän hämmentymään, eikä vähiten siksi että hän saattaa kuulua siihen yhä yleiseen joukkoon jonka on vaikea käsitellä sitä, että Prisman kassan ja yliopiston opettajan roolit saattavat osua samalle henkilölle.

Sekä byrokriatikoneiston ja tavan ihmisten olisi hyvä joustaa rooliodotuksistaan. Ihmettelijöiden lisäksi byrokriatikoneiston työttömyysajan ilmoitusten paksut liitepinot ja nälkävuoden mittaiset käsitelyajat konkretisoivat joustamisen tarpeen.

ROO LEI SSA

RIINA SYDÄNMAANLAKKA
toimitussihteeri

HENRIK SUNI
kuva- ja ulkoasuvastaava

LINDA ARPONEN
päätoimittaja

MINTTU MANNINEN
ulkoasuvastaava

ANNINA SAHI
toimitussihteeri

MATTI MYLLER
kuvavastaava

